

vil for et Dieblik tænke mig, at man fremkom med et Lovforslag, som gif ud paa, at, hvis en Fæsters Enke giftede sig, saa skulde hendes nye Mand uden videre indtræde som Livsfæster. Hvad vilde Følgen deraf blive? Ganste simpelt den, at man perpetuerede Fæstet; Manden, der, som jeg her forudsætter, var hlevn Livsfæster, kunde efter Konens Død paany gifte sig, og hans Enke havde da en Fæsterenfes Ret; hun kunde ogsaa gifte sig igjen og derved creere sin anden Mand til Livsfæster; efter hendes Død gifter Manden sig paany og saa fremdeles i en uberegnelig Tid, saa at Fæstet derved i Virkeligheden kunde perpetueres (Grundtvig: Hvad vil det sige?). Det vil sige: gjøres bestandigt, saa at Fæstereitten blev Alt, og Eierenes Raadighed gjort til Intet (Latter). Dersom et saadant Lovforslag fremkom, saa vilde jeg sige, at man ligesaa godt, til Trods for Godseiernes utvilsomme Rettigheder, ved et Magtsprog kunde erklære Fæstet for arveligt (Hor!); jeg vilde mene, at den Tingenes Orden, der vilde fremkomme ved et System, hvorefter Enkens nye Mand ligefrem skulde ansees som Livsfæster, vilde være af en saadan Natur, at den ofte endog vilde vise sig ulige mere nærgaaende for Godseierne, end en vilkaarlig Forvandling af Livsfæstet til Arvæfste. Men Forslagsstilleren vilde vistnok med stor Uvillie vise denne Tanke fra sig (Ja! Ja!); han erkjender et saadant Systems Forkastelighed; han vilde aldrig fremkomme med et saadant Forslag. Og hvorfor? Fordi det ligefrem vilde være en Uretfærdighed at gjøre Fæsteren til hvad han slet ikke er, og gjøre Eieren til Intet, ved paa en saa høist usforsvarlig, paa en Eiendomsrettlighederne saa hensynsløst tilsidefættende Maade at perpetuere Fæstet. Jeg haaber, at den ærede Rigsdagsmand for Præsto Amts 4de Valgfreds (Grundtvig) nu vil tillade mig at bruge dette Udtryk, efterat jeg har forklaret ham, hvad det betyder. Jeg er fuldkommen overbevist om, og har den ærede Forslagsstillerens egen Bekræftelse paa, at han giver mig Ret, naar jeg antager, at han med største Uvillie vilde vise et sligt Forslag fra sig; ja, jeg skulde mene, at han vilde vise Thinget liden Agtelse, dersom han fremkom med et Forslag af denne Art, og dersom han noget Dieblik

kunde troe, at Thinget skulde være tilbøielig til at gaae ind paa en saadan aabenbar Uretfærdighed. Men, mine Herrer! lader os nu vende os bort fra hiin Forudsætning og betragte det foreliggende Lovforslag. Sigter dette ikke i sit Væsen netop til det Selvsamme? Saa vist det, jeg har sagt om den moralske Tvang, Lovforslaget lægger paa Eierne, er Sandhed, ligesaa vist er det ogsaa, at dette Forslag vel i Ordene er forskjelligt fra hiint, men i Virkeligheden dog saa omtrent falder sammen med det; og jeg tilstaaer, at jeg hellere fandt mig i, at man gjorde et Forslag, som reent ud sagde, hvad man vilde; thi der er virkelig for mig noget yderst uhyggeligt i at høre Sædeligheds-hensyn og Moralitet paaberaabes som Motiv for Noget, som, hvis ellers min Opfattelse er rigtig, umuligen kan bestaae med Retfærdighed (S. A. Hansen: Ja, men det er den ikke). Det er overalt værdt at lægge Mærke til, hvorledes man i disse Sager omgaaes med, hvad man kalder Billigheds- og Humanitets-Hensyn. Jeg har allerede berørt, hvor tit og ofte man fører disse smukke Ord paa Læberne, naar man taler om Fæsteforholdene. Man erkjender, at Fæsternes Efterladte slet ingen Ret have; men det er ligemeget; der er Billigheds- og Humanitets-Hensyn, som ingen honnet Godseier skal kunne sætte tilside; ja, man gaaer endogsaa saavidt, at naar det gjælder om en tvungen Afløsning, tager man ikke i Betænkning at bringe disse saakaldte Billigheds- og Humanitets-Hensyn ligefrem i Beregning, hvad enten man saa anslaaer dem til $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ eller en anden ligesaa vilkaarlig Quotapart af Fæstestebets Værdie; man regner dem ved Opgjørelsen ligefrem Eieren til Afgang. Dette — hvorved jeg i Forbigaaende bemærker, at jeg her ikke sigter til det bekyndte Forslag om Fæsteforholdets Afløsning, som i sin Tid blev Landbocommissionen forelagt, og som tildeels var bygget paa et andet Grundlag — finder man rigtigt og forsvarligt; om det virkeligen er saa, skal jeg for Diebliffet lade staae ved sit Værd. Men her finder man ingen Betænkning ved at bringe Eieren i en ny Stilling, uden mindste Hjemmel i, ja endog i afgjort Modsatning til den bestaaende Lovgivning og Retstilstand, en Stilling, hvori man skaber en ganste ny moralsk Tvang af en